

Ahval, 20 Nisan 2018

Déjà vu

“Ben bu durumu eskiden bir daha yaşamıştım” duygusu içindeydim. Sonra birden hatırladım. 1964 yılı olmalıydı.

Çetin Altan, İstanbul’da Aksaray civarında bir kahvede Türkiye İşçi Partisi (TİP) adına bir seçim konuşması yapıyordu.

Kaba saba insanlar çirkin bir biçimde bağırarak konuşmasını kesiyor, ille de komünist olup olmadığını söylemesini istiyorlardı.

O yıllarda komünist olmak bugün “terörist”, “bölücü”, “Gülenci”, “FETÖ’cü” olmak gibi bir şeydi. Komünizmle ne anlaşıldığı pek belli değildi. Sosyalizm de yine aynı biçimde ne olduğu belirsizdi, ama yine de “kötü” ve tehlikeli bir şeydi.

O yüzden TİP’liler kendilerine sosyalist demezdi; bu partinin tüzüğünde ve propaganda konuşmalarında “toplumcu” kelimesi kullanılırdı. “Sosyalizm” kelimesi (1960’lı yılların başlarında) kesinlikle kullanılmazdı.

Biz “toplumcuyduk”!

Yani o yılların günah keçileri “toplumculardı”.

Bu konuda kendi aramızda kara mizah olarak başımıza gelenleri anlatır (acı acı) gülerdik.

Kiminin evinde daktilo bulunduğu için, kiminin kitaplığında “12 cilt Fransızca Kapital” bulunduğu için” (Fransızca baskısı 12 ayrı cilt olarak çıkmıştı!), kimisi bilmem kiminle bir arada görüldüğü için, insanlar bu tür suç unsurları gerekçesiyle süründürülürdü.

İfadesinde “ben anti-komünistim” diye yalvarana da ilgililerin “ne tür komünist olduğun bizi ilgilendirmez” dediklerini paylaşırdık.

Daha önceleri de durum böyleymiş: 6/7 Eylül 1955 olayları olduğunda öbür sabah komünist olarak bilinenler evlerinden alınıp aylarca hapislerde bekletilmişlerdi.

Ben Doktor Müeyyet Boratav’dan dinlemiştim. Bu olayların olduğu gece üzüntüsünden uyuyamamış, sabah da olayların “suçlusu” olarak jandarmalarca götürülmüştü.

Çetin Altan'a döneyim.

Konuşmasını engelleyen o insanlara şunu söylemeye çalışıyordu:

“Bu soruya benim ‘evet öyleyim’ veya ‘öyle değilim’ deme hakkım sağlanmadıkça ben bu soruya cevap vermem!”

Bu cevap aklımda kazılı kaldı.

Anlamını çok derinden hissettim.

Bugünlerde de sık sık aklıma geliyor.

Çünkü cevap verme özgürlüğünün olmadığı bir ortamda hem bu tür bir sorunun anlamı bambaşka bir şeydir, hem de ne dersiniz deyin açmazdasınız.

Çetin Altan o an “ben komünist değilim” dese yalancılık ve korkaklıkla itham edilecekti.

Çünkü alternatifi (özgürlüğü) yoktu.

Tek bir cevap hakkı vardı, “değilim” demek.

Farklı bir cevap “alın beni hapse tıkın” anlamı taşıyordu.

O kahvede mahalle baskısı sonucunda, yani kabadayılarca o zaten baştan suçlu ilan edilmişti:

O haindi, ajandı, satılmıştı. “Değilim” dese üstelik yalancı ve korkak olduğunu da kabul etmiş olacaktı.

Orhan Veli'nin sokak kedisi gibi açlıktan söz ettiği için her kötülüğün nedeni oydu.

Aslında ondan istenen, bir soruya cevap vermesi de değildi. Çünkü sorunun anlamı yoktu.

O salonda “komünist” olmanın ne tanımı yapılmıştı, ne de o ortamda bu kelime üzerinde bir konsensüs oluşmuştu.

Soru aslında şuydu:

“Söyle bakalım, sen kötü biri misin (hain, ajan vb), yoksa ayrıca yalancı ve korkak da mı?”

Soruyu soran grup aslında onu aşağılamak istiyordu.

O soruya cevap vermek aslında bir zorbalığa boyun eğmek anlamını taşıyordu. Çok sonraları kendimi bu tür kabadayılıklarla karşılaştım ne yaparım diye kendime sormuşumdur.

Şu durumu düşündüm: Biri yolumu kesip “Ulan, ‘adım Herkül’dür’ de, demezsen seni pataklarım” derse ne yaparım?

İsmim gerçekten öyle. Ama o an orada bir zorbalık yaşanıyor. Hiç mecbur olmamakla birlikte

benden bir dileğe boyun eğmem isteniyor.

Anayasaya göndermede bulunmanın bir anlamı artık kaldı mı, bilemeyeceğim, ama yine de hatırlatayım:

“Kimse inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz”.

O halde yaşanan, bir zorbalığa boyun eğmek veya eğmemektir.

Amaç Altan'ın kişiliğini ayaklar altına alıp, “Biat ediyorum, bana ilişmeyin, ben size boyun eğiyorum, komünizm ile ne kastettiğinizi bilmiyorum ama olsun, istediğinizi söylüyorum işte!” demesini istiyorlardı.

O bunu sezmişti. O haysiyetli duruşunu çok takdir ettim.

Bugün ise her fırsatta “Onlardan değilim” diyenleri duydukça Çetin Altan'ı düşünürüm.

Türkiye'nin değişmeyen yanları varmış, diyorum. İnsan hallerinin de: Bir kısmı zorbadır, bir kısmı da siner sıkışınca.

Tabii ki Çetin Altanlar da var aramızda.

İnsan hallerini anlıyorum da benim gibi sol olarak bu aşamalardan geçmiş olan “yoldaşların”, veya yıllarca insan hakları adına laf etmiş demokratların, veya bir şiir yazdı veya okudu diye hapis yatmış aydınların, bu çirkin, zorba işi baskıcı “sorulara” nasıl karşı çıkmadıklarını anlamıyorum.

Hele soruyla karşı karşıya gelmemekle birlikte “değilim, değilim!” diye paniğine kapılanları hiç anlamıyorum.

Belki onların adına utandığım için anlamak istemiyorum.

Çünkü halleri çok acı verici. Çünkü manzara hiç hoş değil.

“Terörist” olmak nasıl tanımlanıyor?

Birini sevmek ve saygı duymak mı?

Onun sağladığı hizmetten yararlanmak mı?

Onun vizyonunu paylaşmak mı?

Yoksa silahlı terör örgütü üyesi olmak mı?

Hükümet karşıtı bir darbede yer almak mı?

Aradaki farkları belirleyen nedir, kimdir?

“Mahalle suçlamaları” mı yoksa?

Ortada bir suç varsa yakıştırılan sıfatlar hiç önemli değildir. Somut suçtan yola çıkarak suçlunun cezalandırılması gerekir. Ama ortada suç yoksa kullanılan nitelemelerin bir anlamı yoktur. Anlamli olan, ortada bir suçun olup olmadığıdır.

Çetin Altan’a bundan yarım yüzyıl önce saldıranların kafaları bu “ayrıntılara” pek ermiyordu. Onların amacı orada bir adamı ezmek, konuşma hakkını elinden almak ve birilerini sindirmektir.

Bugün de aynı havayı estirenlerin aynı amacı vardır.

Ben yine o eski cevabı hatırlatayım:

“Bu soruya benim ‘evet öyleyim’ veya ‘öyle değilim’ deme hakkım sağlanmadıkça ben bu soruya cevap vermem!”

Çünkü mesele yalnızca zorbalığa boyun eğip “aman dilemek” değildir.

Mesele bunun da ötesindedir: Bir engizisyon mahkemesini kabul etmek veya etmemektir; o erki meşru kılmak veya kılmamaktır.

Faşizm zorla konuş(turul)maksa, susmak demokratik direniş sayılabilir.